

correntment alterat (amb repercussió de la líquida) en *brulicare* «il muoversi d'una quantitat di bachi —cucs—, d'insetti minuti», però en la forma primitiva està en ús dialectal en una gran part del país, que en el Nord s'estén fins a la ratlla iugoslava: Pira-⁵ *no buligar* (present *bulighéa* «muove», Ive, *Dialetti Ladino-Veneti dell'Istria*, p. 83). Més enllà dels nostres límits ponentins apareix només en les franges hispàniques laterals, on se citen arag. *bolligar* «bullir» (Borao), gallego-ast. *bollegar, buligar* (Acevedo-F.),¹⁰ salm. *abulligar* (Lamano), gall. *abolegar* id. (Vall., i *bolegar* en altres).

Schuchardt va cridar sobretot, en un article famós, l'atenció cap al sentit de 'agitar les aigües fortament per agafar peix', que presenten en els parlars romànics diversos derivats romànics de BULLIRE i BULLA, alguns més aviat paral·lels que iguals al nostre mot (logud. *buluzare* -IZARE), però d'altres iguals com l'it. *bulicare* i el prov. *boulegà, -igà, -ejà* «remuer les eaux, pêcher avec la batudo, la risolo ou autres filets du même genre» (TdF) (*Roman. Etym.* II, 129); i, com a forma valuosa, per la gran antiguitat que suposa a un derivat de BULLICARE en terra mauritana, el bereb *tabulga, taulga, -urga, -ugla*, 'bellugadissa de formigues' (*BULLICA amb article *ta-*) (Schuchardt, *Roman Lehnwörter im Berb.*, 40).

DERIV.: *Belluga* 'agitació' (= 'bullanga', «en temps de *belluga* / campi qui puga», dita popular en Lab.) *Bellugada. Bellugadis* [Verdaguer, i 'planta', BDC XVII, 7]; *bellugadissa* [id.; id. *ibid.*]. *Bellugador. Bellugament* [Maldà, *supra*]. *Bellugamenta. Bellugaire. Bellugó* [1417?, *AlcM*]. *Bellugor. Bellugosa* [fi S. xv, *AlcM*]. *Belluguejar; bellugueig. Belluguet* [1884, Nar-³⁰ cís Oller]; *belluguetes*.

1 No sense els acostumats errors en les formes ocitanes. En les formes del tipus *boujà(r)* apareixen ací confosos tres grups, 1) formes patueses del francès *bouger* preses del francès local; 2) representants genuïns de BULLICARE amb *ga* > *ga* i síncope (així ja en els *Mystères* del S. xv, *PSW*); 3) i molts descendents de VOCITARE 'buidar' (amb el tractament normal *id* > *j*), com llem. *boujar* «vider», Alès *boujà* «verser, transvaser» (i molts més), que no tenen res a veure amb *BULLICARE. Limanha *bouhidzà, -idzo* «étinceler, étincelle», no ve d'ací sinó de oc. ant. *beluga* id., que se sol interpretar com *BISLUCA (fr. *berlue*). Hi ha *belluga* 'espurna' també en un parell de textos catalans del S. xv (*AlcM*) i en algun parlar rossellonès. El gallicisme *bouger* ultrapassant el domini d'Oc s'ha ficat inclús a la nostra Vall d'Àneu (*botjar* Pol, p. 11) i a la de Benasc: «no te podes *brotxà* de casa», sentit el 1965 (falsa etimologia en Ferraz, p. 32).

Belluí, V. bèstia Belluma, V. llum

BEMOLL, pres del b. ll. *be molle* 'be suau, flonjo, moll', anomenat d'aquesta manera perquè antigament representaven la nota *si* per una lletra *b*. □ 1.ª doc.: mj. S. xv, Ausiàs (*DAG*).

El mot apareix grafiat en part en *-ol*, en part en *-oll* en les cites del S. xv que en donen *AlcM* i *DAG*, i és igualment possible que en aquelles es tracti de la corrent grafia imperfecta *-l* = *-ll*, com admetre que existí des d'antic una variant *bemoll* amb *-l* llatinitzant. No escassegen de tota manera, els testimonis inequívocs de *-ll* en textos de caràcter popular sense preocupacions puristes ni gramaticals: «--- solfes en l'aire, / si per clau de becaire, / de *bemoll* o de natura» en una cobla rossellonesa pastoril dels Ss. XVIII-XIX, recollida per Pere Vidal (*Cançoner Cat. del Ross.* v, 1888, p. 11).

Altres compostos. *Becaire* [Ausiàs, l. c., també en la cobla citada, etc.], b. ll. *be quadrum*, it. *be quadro*, pròpiament 'nota *b*, quadrada': pot ser adaptació (cf. l'origen de *caire*) sigui del llatí, sigui de l'italià, del qual també es creu adaptació el fr. *bécarre*, que ja apareix en un text del S. xv (Sainéan, *Rabelais* I, 270, 276; *ARom.* XIV, 136). *Bèmi* tort. 'imbècil, idiota', igual que l'oc. mod. *bèmi* «enjòleur, flagorneur», és adaptació (sota la influència de *bohèmio* 'home agitanat') de *bé-mi*, tercer grau de l'escala tonal de Guido d'Arezzo, d'on 'home simple, principiant': car el mot apareix com a francès antic en Gautier de Coinci (c. 1223) i en Noël du Fail, en la frase *ne seit pas ar-é, bé-mi* 'no sap ni el començament del solfeig'; veg. Spitzer, *Neuphil. Mittgn.* XXI, 79-80, 134-5; J. Druon, *Rom.*, XLV, 270-1.

Ben, V. bé

BENA, del germ. BĪNDA 'faixa, tira, bena' (a.-al. antic *binta*, al. *binde*, id., gòt. *gabinda* 'llogada, lligam'), del verb germ. comú BINDAN 'lligar'. □ 1.ª doc.:³⁵ Lull.

Mot corrent en el català de tots els temps, els usos del qual no cal detallar en aquest dicc.; el sentit de *fer benes* 'fer a miques', pròpiament 'reduir a tires, a llenques sense gruix' és propi de Mallorca (BDLC VII, 331; Miq. S. Oliver en *AlcM*); en el parlar nàutic de la costa de Llevant (St. Pol) apareix la variant *béndes* 'unes vies travesseres de tela més gruixuda que van paral·leles a la verga, de cap a cap de la vela, i a les quals van cosits els botafions (*benda dels gràtils, del tercerol, del mig i del petit*)', sens dubte manlleu de l'it. *benda*. És un mot comú a totes les llengües romàniques d'Occident (fr. *bande*, oc., it. i port. *benda*, cast. *venda*, grafia bàrbara, si bé corrent allí des del S. xv). No és acceptable, essent un mot, igualment antic i arrelat pertot, l'opinió de Gamillscheg que es vagi pendre del francic i d'allí propagat a les llengües d'Itàlia i Espanya. Devia entrar ja en el llatí vulgar tardà (llenguatge dels legionaris, etc.), junt amb la de forces altres peces de roba, usades pels familiars de les guarnicions. Sens dubte en germànic trobem el substantiu més documentat en fonts alemanyes, car *benda* (trad. *viitta*) ja figura en una glosa alt-alemanya del S. x (Glossarium Prudentii de Leiden, *Abd. Glossen* IV, 344.15; Kluge, *ZRPb.* XLI, 60 679), però hi ha formes ben anàlogues en les altres